

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ**

**CASSATION COURT
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ՆԱԽԱԳԱՅՆԵՐԻ
ԽՈՐՀՈՐԳ**

**COUNCIL OF COURTS CHAIRMEN
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ**

**ASSOCIATION OF JUDGES
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA**

Դատական Իշխանություն

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՄՆՈՒՄ
1997 ԹՎԱԿԱՆԻՑ

ISSN 1829 - 0744

10 -11 /172 - 173 2013

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

ՌՈՒՉԱՆՆԱ շԱԿՈՐՅԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ
ՖԻԿՑԻԱՅԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՊԱՏՄԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳՐՅԱԼՆԵՐԸ 8

ՎԱՇԵ ՀԱՆՎԵՐԳՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 18

ԱՐՄԵՆ ԵՅԵԿՅԱՆ

ՊԱՎԻԹ ՂԱՉԱՐՅԱՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ 24

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԼԵՎՈՆ ՇԱՆՊՈՐՅԱՆ

1990 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍՅԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿԱԳԻՐԸ
ԵՎ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐԸ 30

ԱՆԱՀԻՏ ԵՍԱՅԱՆ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՎԵՃԵՐ
ՔՆՆՈՂ ԵՎ ԼՈՒԾՈՂ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ 38

ԱՎԵՏԻԷ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՒՄ
ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՅՈՂ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ 44

ՆԵՒԼԻ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ԱՆՁԻՆ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ՝
ՈՐՊԵՍ ԱՆՁԻ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻԷ 52

ՀՐԱՉԻԿ ՅԱՐՄԱՆՅԱՆ

ԿԻՍԱՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՁԵՎԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ՄԻՆՉ 2005 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԵՎ ԱՅՂ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ՀԵՏՈ 58

ՍԼԱՎԻԿ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԻ ԿՈՂՄԻՑ
ՕՐԵՆՍՊՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՆՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՀՐԱԺԱՐՎԵԼՈՒ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՍՐԱԳՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 62

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

ԱՍՏԴԻԿ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՆԱԽԱԳՐՅԱԼՆԵՐԸ,
ԸՆԹԱՑՔԸ ԵՎ ԻՐԱՎԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ 66

МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

МАРИАННА КАЛАШЯН

СУЩНОСТЬ И ОСНОВНЫЕ ПРИЗНАКИ МЕЖДУНАРОДНЫХ
ЧАСТНОПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ 70

ՔՍՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՔԵՎՈՐԳՅԱՆ

ԲՆԱԿԵԼԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՓՈՓՈԽՈՒՄԸ ԵՎ ԴԱԳԱՐՈՒՄԸ 78

ԱՂԱՆԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 90

ԻՐԱՎԱՔԱՆԱԿԱՆ ՀՈԳԵՔԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՈՉԱՐ ՔԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՓԱՏԱՔԱՆԻ ՓՈԽՀԱՐԱՔԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԱՆՉԱՓՈՎՃԱՍ ԿԱՍԿԱԾՅԱԼԻ (ՄԵՂԱԳՐՅԱԼԻ) ՀԵՏ 98

ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՌԱՉՄԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԼՈՒԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՄԸ
ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 102

ՔՍՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՄԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀԱՐԿԱԳԻՐ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ
ԱՊՐԱՆՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐԸ 110

ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

ՀՀ ՎՃՈՒՔԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄ 116

RESUME 124

Սահմանադրական իրավունք

Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

*ԼՂՀ Նախագահի աշխատակազմի պետաիրավական վարչության
իրավաբանական բաժնի առաջատար մասնագետ,
ՀՀ երիտասարդական խորհրդարանի անդամ,
ԱրՊՀ իրավունքի ամբիոնի դասախոս, ասպիրանտ*

ԼՂ ՆԱԽԱԳԱՀԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՒՄ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՅՈՂ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

Իրավական և ժողովրդավարական պետության կառուցմանը ձգտող ամեն մի երկրի համար կարևոր ու օրակարգային նշանակություն ունի բոլոր մակարդակների ընտրությունների անցկացումն ինչպես տվյալ երկրի օրենսդրությանը, այնպես էլ միջազգայնորեն ընդունված հանրաճանաչ սկզբունքներին համապատասխան, առավել ևս, երբ այդ երկիրը դեռևս դե յուրե ճանաչված չէ և աշխարհին շատ բան ունի ապացուցելու ժողովրդավարական ուղով ընթանալու իր սեփական փորձով: Խոսքը, բնականաբար, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության մասին է, որտեղ ժողովրդավարության կենսունակության մասին բազմիցս է նշվել ինչպես ընտրություններին ներկա միջազգային դիտորդների, այնպես էլ Արցախի իրականության հետ առնչվող շատ հեղինակավոր անձանց կողմից¹:

Գրեթե բոլոր երկրներում տեղի ունեցող ցանկացած ընտրություն իր վրա է սևեռում շատ պետությունների ու միջազգային կազմակերպությունների ուշադրությունը, առավել ևս, երբ խոսքը նախագահական ընտրություններին է վերաբերում: Դա, մասնավորապես, պայմանավորված է նրանով, որ երկրի նախագահն առանցքային դեմք է պետական իշխանության մարմինների համակարգում ու իր իրավական կարգավիճակով օժտված է լայն լիազորություններով և էական ազդեցություն է գործում ինչպես երկրի ներքին, այնպես էլ արտաքին քաղաքականության վրա:

Նախագահը՝ որպես երկրի գլուխ, տարբեր երկրներում ընտրվում է տարբեր ձևով:

ԼՂՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի համաձայն. «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին: Ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների եղանակով, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ և օրենքներով նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով», իսկ 4-րդ հոդվածի համաձայն. «Հանրապետության Նախագահի, Ազգային ժողովի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները, ինչպես նաև հանրաքվեներն անցկացվում են ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ»:

Ցանկացած ժողովրդավարական և իրավական պետության ուղեմիջոցներից մեկը երկրում տարբեր կարգի ընտրությունների պատշաճ կազմակերպումն ու անցկացումն է: 2012թ. հուլիսի 19-ին կայացած ԼՂՀ Նախագահի ընտրությունը 5-րդն էր Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պատմության մեջ և 2-րդը՝ ԼՂՀ Սահմանադրության ընդունումից հետո: Առաջին հայացքից նախորդ ընտրություններից ոչ էական առանձնահատկություններով տարբերվող այս ընտրությունը, հիրավի, որակապես նոր էջ բացեց ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման առումով. դրանում կհանդգվենք ինչպես ընտրությունների վերաբերյալ օրենսդրության վերլուծությունից, այնպես էլ միջազգային դիտորդների հնչեցրած կարծիքներից:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2013 10 – 11 (171 – 172)

ՂԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

Սահմանադրական իրավունք

2012թ. հուլիսի 19-ին տեղի ունեցած ԼՂՀ Նախագահի հերթական ընտրությունը պատեհ առիթ է նաև գնահատելու ԼՂՀ-ում տեղի ունեցող ժողովրդավարական գործընթացների արդի վիճակը, ինչպես նաև վերլուծության միջոցով վեր հանել այդ ոլորտում կատարված դրական տեղաշարժերը: Սակայն այստեղ կարևորը ոչ միայն օրենսդրական փոփոխություններն են, այլև դրանց իրականացման համար պատասխանատու անձանց քաղաքական կամքն ու տրամադրվածությունը:

Հիմնական իրավական ակտը, որի համաձայն՝ անց են կացվել նախագահական ընտրությունները, ԼՂՀ ընտրական օրենսգրքն է (այսուհետ՝ ԸՕ), որն ընդունվել է 2004թ. դեկտեմբերի 8-ին: Օրենսգրքի ընդունումից հետո 6 ամսամյա կատարվել են փոփոխություններ և լրացումներ, որոնցից ամենամեծը՝ 2007թ. ապրիլի 25-ին ընդունված օրենքով, ըստ որի՝ ԸՕ-ի 124-րդ հոդվածներից 120-ում կատարվեցին փոփոխություններ և լրացումներ: Այդ փոփոխություններն ու լրացումներն ըստ բնույթի, բովանդակության և առանձնահատկությունների կարելի է բաժանել երեք խմբի՝

1. ԼՂՀ Սահմանադրության դրույթների հետ ԸՕ-ի դրույթների համապատասխանեցում:

2. ԸՕ-ի որոշ անկատարությունների վերացում:

3. ընտրությունների նախապատրաստման ու անցկացման գործընթացի և ընտրական հանձնաժողովների գործունեության կատարելագործում²:

Հարկ ենք համարում դրանցից առանձնացնել մի քանիսը, որոնք անկյունաքարային նշանակություն ունեցան հետագայում կազմակերպված ընտրությունների համար, մասնավորապես՝ ընտրողների ցուցակների կազմման և վարման գործառույթները համայնքների ղեկավարների իրավասություններից ԼՂՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների բաժնի ու նրա համապատասխան տարածքային ստորաբաժանումների իրավասությունների մեջ ներառելը, քվեաթերթիկների լրացման կարգի որոշակի հս-

տակեցումը և պարզեցումը, ինչպես նաև «բոլորին դեմ» հասկացության հանումը քվեաթերթիկներից՝ ընտրական որոշակի մշակույթ ձևավորած ընտրողին հնարավորություն ընձեռելով իրոք ընտրություն կատարել այս կամ այն թեկնածուի օգտին քվեարկելու միջոցով, թեկնածուների նախընտրական քարոզչության հնարավորությունների ընդլայնում, ընտրական հանձնաժողովների կազմավորման սկզբունքների և կարգի կատարելագործում՝ հանձնաժողովներում ընդգրկելով միայն ԿԸՀ սահմանած կարգով ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացներ անցած և որակավորման վկայականներ ստացած ԼՂՀ քաղաքացիների և այլն³: Սրանք, թերևս, այն կարևորագույն փոփոխությունների մի մասն են, որոնց մասին ընդգծել են 2007թ. ԼՂՀ Նախագահի ընտրություններին ներկա միջազգային դիտորդները⁴:

Բացի ԼՂՀ ԸՕ-ից, 2012թ. ԼՂՀ Նախագահի ընտրության անցկացման համար օրենսդրական բազայի անբաժանելի մասն են կազմել նաև ԼՂՀ ԿԸՀ-ի ընդունած որոշումները, որոնց այս կամ այն կերպ կանոնադաշտնանք հետագա շարադրանքում:

Այսպես, դեռևս 2012թ. ապրիլի 3-ին ԿԸՀ-ն ընդունել է թիվ 17/48 որոշումը, որով հաստատվել է ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման հիմնական միջոցառումների ժամանակացույցը⁵, որը ենթադրում է ԼՂՀ ԸՕ-ով նախատեսված միջոցառումների իրականացում՝ ըստ ժամանակագրության և առանձին փուլերի: Այդ փուլերը պայմանականորեն կարելի է բաժանել՝

1. ընտրություններ նշանակելը,
2. ընտրական հանձնաժողովներ կազմավորելը,
3. թեկնածուների առաջադրումը և գրանցումը,
4. նախընտրական քարոզչությունը:

ԼՂՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն. «Հանրապետության Նախագահն ընտրվում է Սահմանադրությամբ և օրենքով սահմանված կարգով: Հանրապետության Նախագահի ընտրու-

Սահմանադրական իրավունք

թյունն անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների ավարտից հիսուն օր առաջ»։ Իսկ ԼՂՀ ԸՕ-ի 87-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն. «Հանրապետության Նախագահի ընտրության օրվա մասին հայտարարությամբ հանդես է գալիս Ազգային ժողովը՝ ընտրության օրվանից ոչ ուշ, քան 100 օր առաջ»։ Գեկավարվելով ԼՂՀ Սահմանադրությամբ և ԸՕ-ով՝ ԼՂՀ Ազգային ժողովը 2012թ. մարտի 29-ին ընդունել է Հ-001 հայտարարությունը, որով ԼՂՀ Նախագահի հերթական ընտրությունների օր է հայտարարվել 2012թ. հուլիսի 19-ը։

2007թ. ապրիլի 25-ին ԼՂՀ ԸՕ-ում կատարված փոփոխություններից մեկը վերաբերում է **ընտրական հանձնաժողովներ կազմավորելու հիմունքներին**։ Եթե նախկին կարգի համաձայն՝ ընտրական հանձնաժողովների կազմում ընդգրկվում էին ԼՂՀ ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիները, ապա նոր փոփոխությամբ. «Ընտրական հանձնաժողովների կազմում ընդգրկվում են ԼՂՀ ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիները, որոնք կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ասիմանաձ կարգով անցել են ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացներ և ստացել են որակավորման վկայականներ»։ Ընտրական օրենսգրքի մեջ կատարված այս փոփոխությունը, կարելի է ասել, կարևոր նշանակություն ունեցավ ԼՂՀ-ում հետագայում ընտրական հանձնաժողովների անդամների կողմից իրենց գործառնություններն ավելի գրագետ ու արհեստավարժ ձևով իրականացնելու գործում։

2010թ. փետրվարի 17-ին ԼՂՀ ընտրական օրենսգրքի 69-րդ հոդվածում կատարված փոփոխության համաձայն՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն կարող է առաջադրվել ինքնաառաջադրման կարգով՝ նախկին՝ քաղաքացիների կողմից քաղաքացիական նախաձեռնության կարգի փոխարեն, որը մի կողմից միջազգային պրակտիկայից բխող պահանջ է, իսկ մյուս կողմից՝ մնան կերպ է կատարվում ԼՂՀ ԱԺ պատգամավորի կամ համայնքի ղեկավարի ընտրությունների ժամանակ, այսինքն՝ թեկնա-

ծուն տվյալ պարագայում ինքն է որոշում իր առաջադրման հարցը։ ԼՂՀ ընտրական օրենսգրքի 88-րդ հոդվածի համաձայն՝ Կուսակցության կամ ինքնաառաջադրվող քաղաքացու կողմից Հանրապետության Նախագահի թեկնածու առաջադրելու համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում ընտրության օրվանից ոչ շուտ, քան 90 և ոչ ուշ, քան 75 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18.00-ը։ Թեկնածուների գրանցումը կատարվում է ընտրության օրվանից ոչ շուտ, քան 50 և ոչ ուշ, քան 30 օր առաջ։

ԼՂՀ ԿԸՀ թիվ 19/54 առ 15.06.2012թ. որոշմամբ ԼՂՀ Նախագահի թեկնածուներ են գրանցվել Վիտալի Բալասանյանը, Վալերի Խաչատրյանը, Բակո Սահակյանը և Արկադի Մողոնոյանը, սակայն թեկնածուներից Վալերի Խաչատրյանը, հիմք ընդունելով ԼՂՀ ընտրական օրենսգրքի 77-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, դիմում է ներկայացրել ԼՂՀ ԿԸՀ իր թեկնածությունը հանելու մասին, որին ի պատասխան ԿԸՀ-ն հուլիսի 10-ի նիստում քննարկելով հարցը, ուժը կորցրած է ճանաչել տվյալ թեկնածուի գրանցումը։

Ցանկացած ընտրության կազմակերպման և անցկացման համար որպես պայմանական չափման միավոր կարելի է համարել նախևառաջ **նախընտրական քարոզչության անցկացումը**, քանի որ դրա արդյունքում յուրաքանչյուր թեկնածու փորձում է ընտրողներին առավելագույնս ներկայացնել իր նախընտրական ծրագիրը, այն բնակչության համար դարձնել ավելի պահանջված ու հրատապ, որը տարբեր թեկնածուների մոտ դրված է տարբեր սկզբունքների վրա։ Քանի որ նախընտրական քարոզչության ընթացքին հետևում են ինչպես ընտրողները՝ ՉԼՄ-ների միջոցով, այնպես էլ միջազգային դիտորդները, օտարերկրյա փորձագետները, ընտրական գործընթացներով զբաղվող միջազգային կազմակերպությունները և այլն, այդ իսկ պատճառով այն կատարվում է ինչպես ընտրողների հետ անմիջական հանդիպումների, այնպես էլ հեռուստատեսության ու համացանցի միջոցով։ Սրանք կարևոր կովաններ են Արցախի համար նախևառաջ

Սահմանադրական իրավունք

այն առումով, որ միջազգայնորեն դե յուրե ճանաչված չլինելը ոչ իրավական ձևով պարտադրում է ավելի հետևողականություն ցուցաբերել մնան բնույթի համապետական միջոցառումների կազմակերպման ընթացքին:

Ինքնին «նախընտրական քարոզչությունը հանրապետության քաղաքացիների, կուսակցությունների (կուսակցությունների դաշինքի) օրենքով չարգելված ձևերով գործունեությունն է՝ նախապատրաստելու և տարածելու այնպիսի տեղեկատվություն, որի նպատակն է համոզել քաղաքացիներին ընտրությունների ժամանակ քվեարկելու ցանկացած թեկնածուի կամ կուսակցության օգտին կամ նրա դեմ»⁶: ԼՂՀ ընտրական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն. «Նախընտրական քարոզչությունն սկսվում է թեկնածուների և կուսակցությունների գրանցման համար նախատեսված վերջին օրվան հաջորդող օրը և վերջանում է քվեարկությունից մեկ օր առաջ: Քվեարկության և նրան նախորդող օրը նախընտրական ցանկացած քարոզչություն արգելվում է», այսինքն՝ ԼՂՀ Նախագահի թեկնածուների նախընտրական քարոզչությունն սկսվել է 2012թ. հունիսի 20-ին և ավարտվել հուլիսի 17-ի ժամը 00.00-ին:

Նախապատրաստական աշխատանքների ցանկում հարկ է նշել ԼՂՀ ԿԸՀ-ի կողմից տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների համար հրատարակված «Ուղեցույցը», որում տեղ են գտել ընտրության անցկացման մեթոդական ցուցումներ, հրահանգներ և ԼՂՀ Նախագահի ընտրություններին առնչվող ԿԸՀ որոշումներ: Դրանք տրամադրվել են ԼՂՀ Նախագահի թեկնածուների նախընտրական շտաբներին և ընտրական հանձնաժողովներին: «Ուղեցույցի» հետ միաժամանակ ԿԸՀ-ի կողմից հրատարակվել են նաև «Ձեռնարկ վստահված անձանց համար» և «Դիտորդի ձեռնարկ» գրքույկները, որոնց կապակցությամբ դրականորեն են արձագանքել միջազգային դիտորդները:

Ի տարբերություն 2007թ. նախագահական ընտրությունների, այս անգամ նա-

խընտրական քարոզչությունն ակտիվ կերպով ընթացել է նաև համացանցում: Այսպես, Նախագահի երկու թեկնածուներն ստեղծել էին իրենց նախընտրական կայքէջերը. Բակո Սահակյանը՝ www.bakosahakyan.com, իսկ Վիտալի Բալասանյանը՝ www.vitalybalasanyan.com, ինչպես նաև ակտիվ քարոզարշավ էր կազմակերպվում նաև սոցիալական ցանցերում: Դրանից բացի, քարոզարշավին վերաբերող տեսանյութեր էին տեղադրվում **Youtube** կայքում, որը վկայում է ինչպես քարոզչության նոր ձևերը շրջանառության մեջ լինելու, այնպես էլ թեկնածուների կողմից դրանք հնտորեն կիրառելու մասին:

Ընտրական գործընթացի երկրորդ ու վճռական փուլը քվեարկության կազմակերպումը և անցկացումն է: Այն ունի կարևոր նշանակություն այն իմաստով, որ նախընտրական քարոզարշավի եզրափակիչ փուլն է ու դրա արդյունքում է վերջնականապես իրացվում ժողովրդի ազատ կամքի արտահայտումը:

Քվեարկությունն ամբողջ Հանրապետությունում անցկացնելու նպատակով ստեղծվել էր 273 ընտրատեղամասեր: Իսկ ԼՂՀ ԿԸՀ-ն 2012թ. հունիսի 2-ի թիվ 18/50 որոշմամբ ԼՂՀ Նախագահի 2012թ. ընտրություններին ՀՀ-ում բնակվող կամ գտնվող ԼՂՀ քաղաքացիների ընտրական իրավունքն ապահովելու և ընտրությունները կազմակերպելու նպատակով ՀՀ-ում ԼՂՀ ներկայացուցչությունում կազմավորվել է «Երևան/1» անվամբ տեղամաս:

Ընտրական իրավունք ունեցող այն քաղաքացիները, ովքեր օբյեկտիվ պատճառներով պայմանավորված չեն կարող մասնակցել ընտրություններին, ԼՂՀ ԿԸՀ-ն այդ նպատակով ձեռնարկել է որոշակի քայլեր: Խոսքը մասնավորապես վերաբերում է ստացիոնար բուժում իրականացնող բժշկական հաստատություններում և տուն-ինտերնատներում, ինչպես նաև կալանավորվածներին պահելու վայրերում ընտրելու իրավունք ունեցող անձանց ընտրելու իրավունքի իրացմանը նպաստելուն:

Որքան էլ փորձ արվի ընտրություններն անցկացնել բարձր մակարդակով, առանց

Սահմանադրական իրավունք

որևէ խոչընդոտների կամ միջադեպերի, երկրի օրենսդրությամբ նախատեսված են ընտրական գործընթացի ընթացքում հնարավոր խախտումների համար պատասխանատվության միջոցներ: Այսպես, ԼՂՀ քրեական օրենսգրքի 149-154⁶ հոդվածները նվիրված են ընտրական գործընթացի ընթացքում կատարվող տարբեր իրավախախտումներին, իսկ «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ԼՂՀ օրենսգրքի 401-12 հոդվածներում տարբեր չափերի տուգանքներ են սահմանված ընտրությունների անցկացման ընթացքում տարբեր բնույթի խախտումներ կատարող անձանց նկատմամբ, սակայն քննարկվող ընտրությունների ժամանակ վերոհիշյալ իրավական ակտերից որևէ մեկի հոդվածի կիրառության անհրաժեշտությունը չի եղել: Պետք է պարզապես նշել, որ քվեարկության օրը ԼՂՀ ԿԸՀ-ն ստացել է 3 դիմում-բողոք, որոնցում նշված փաստերի առթիվ համագործակցել է ԼՂՀ ոստիկանության և դատախազության աշխատակիցների հետ, որոնք տեղում ուսումնասիրելով գործի հանգամանքները, պարզել են, որ դիմում-բողոքներում բարձրացված խախտումների մի մասը չի համապատասխանում իրականությանը, իսկ մյուս մասին տեղում լուծում է տրվել⁷:

Ընտրությունների նախապատրաստական աշխատանքների համատեքստում որոշակի աշխատանք է տարվել նաև քաղաքացիների ընտրելու և ընտրվելու սահմանադրական իրավունքի ապահովման ուղղությամբ: Այս առումով հատկանշական է այն, որ ԼՂՀ գլխավոր դատախազի 2012թ. մայիսի 21-ի թիվ 20 հրամանով⁸ ԼՂՀ Նախագահի 2012թ. հուլիսի 19-ի հերթական ընտրությունների ընթացքում իրավախախտումների վերաբերյալ հաղորդումների քննարկման նկատմամբ դատախազական հսկողության արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով ստեղծվել է աշխատանքային խումբ: Խումբն այդ ընթացքում ստացել է մի քանի դիմում-բողոք, որոնք օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ընթացքավորվել են: Դրանցից 3-ի մասով հարուցվել է քրեական

գործ, որոնք հանցադեպի բացակայության պատճառով մերժվել են:

Նախապատրաստական աշխատանքներում, նաև ամբողջ ընտրական գործընթացի ընթացքում կարևոր դեր է խաղացել ԿԸՀ պաշտոնական կայքէջը, որն օպերատիվ կերպով տվյալներ էր հաղորդում քվեարկության ընթացքի և ընտրողների մասնակցության աստիճանի վերաբերյալ, իսկ ընտրության օրը 3 ժամ պարբերականությամբ Արցախի հանրային հեռուստատեսությամբ ուղիղ եթերով հեռարձակվում էր ինչպես քվեարկության ընթացքը, այնպես էլ քվեարկության արդյունքների ամփոփման աշխատանքները մայրաքաղաք Ստեփանակերտի և մի շարք այլ բնակավայրերի ընտրատեղամասերից:

Ըստ ԿԸՀ-ի ներկայացրած տվյալների⁹ ԼՂՀ Նախագահի ընտրություններին 99190 ընտրողներից քվեարկությանը մասնակցել են 72823-ը, որը կազմում է ընտրողների 73.42%-ը:

Նախագահի թեկնածուների ստացած քվեները բաշխվել են հետևյալ կերպ՝

Բակո Սահակյան - 47095 ձայն կամ 66,7%,

Վիտալի Բալասանյան - 22967 ձայն կամ 32,5 %,

Արկադի Սողոմոնյան - 593 ձայն կամ 0,8%:

Շատերին է հայտնի, որ ԼՂՀ-ն չունի ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման հետ կապված որևէ միջազգային պարտավորություն, սակայն ինչպես նախորդ, այնպես էլ այս ընտրությանը Լեռնային Դարաբաղի Հանրապետությունն ընտրական գործընթացը դիտարկելու հրավերներ է ուղարկել տարբեր միջազգային կառավարական և ոչ կառավարական կազմակերպություններին՝ չնայած մի շարք պետություններ և միջազգային կազմակերպություններ ընտրություններից առաջ և հետո չեն ընդունում արդյունքները՝ դրանք համարելով անօրինական: Սակայն ամեն դեպքում, եթե մի շարք օտարերկրյա պետությունների ներկայացուցիչներ ընտրությունների ընթացքը դիտարկելու նպատակով ժամա-

Սահմանադրական իրավունք

նում են Արցախ, նրանք այս կամ այն կերպ ճանաչում են դրա արդյունքները, չէ՞ որ դիտորդները հետևում են ամբողջ գործընթացին, իսկ ընտրության ավարտին ներկայացրած դրական եզրակացությունն առ այն, որ ընտրություններն ընթացել են օրենսդրությունը համապատասխան և խախտումներ չեն գրանցվել, ինչպես նաև այն, որ «Ընտրություններին՝ դիտորդների վարվելաձևի մասնագիտական և էթիկական սկզբունքներ»-ից առաջինը դիտորդների կողմից ընդունող երկրի ինքնիշխանությունը ճանաչելու և հարգելու սկզբունքն է¹⁰, վկայում է այն մասին, որ նրանք դրանով հանդերձ ճանաչում են օրինական հիմքերով ընտրված ԼՂՀ իշխանություններին՝ ի դեմս Նախագահի. այստեղից հետևում է, որ նրանք նաև ճանաչում են Արցախը՝ որպես պետական միավորում:

ԼՂՀ Նախագահի ընտրությունը դիտարկելու նպատակով 22 երկրներից Արցախ էին ժամանել 90 դիտորդ, որից 22-ը՝ Հայաստանի Հանրապետությունից¹¹: Դրանից բացի, ԿԸՀ-ում գրանցվել են 21 տեղական դիտորդներ 5 հասարակական կազմակերպություններից¹²: Վերոհիշյալ անձինք դիտորդական առաքելությունը սկսել են իրականացնել ԼՂՀ ԿԸՀ-ում հավատարմագրվելուց հետո: Դիտորդական առաքելություն իրականացնողների գործունեությանն ուղղված նախապատրաստական աշխատանքների շարքում հարկ է նշել ԼՂՀ Սահմանադրությունը և Ընտրական օրենսգիրքը, ինչպես նաև «Դիտորդների համար» ձեռնարկը միջազգային դիտորդների համար մատչելի լեզվով (ռուսերեն կամ անգլերեն) թարգմանելը, ինչի մասին նրանք փաստել են իրենց կողմից կազմված եզրակացություններում¹³:

Միջազգային դիտորդների կողմից ընտրությունն սկզբից մինչև վերջ դիտարկելու ողջ գործընթացի ընթացքում արված եզրահանգումները կարելի է առանձնացնել հետևյալ ձևով և ներկայացնել դրանցից մի քանիսը՝

- բոլոր թեկնածուները հավասար իրավունքներ են ունեցել անցկացնելու քննարկումներ, ինչպես նաև նրանց տրվել են բոլոր

անհրաժեշտ հնարավորությունները կազմակերպելու հանդիպումներ և ուղղակի քարոզչության այլ ձևեր¹⁴,

- ընտրությանը մասնակցության ցուցանիշն ակնհայտորեն միջինից բարձր է եղել ի համեմատ Եվրոպական ընտրությունների¹⁵,

- քվեարկության ընթացքում ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման միջազգային սկզբունքների, այդ թվում՝ համընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկության սկզբունքի խախտումներ չեն հայտնաբերվել¹⁶,

- որպես ամփոփում նշվում է, որ 2012թ. հուլիսի 19-ի նախագահական ընտրությունները համարում են լեգիտիմ, թափանցիկ, ազատ, բաց, ժողովրդավարական, արդար, Հանրապետության ընտրական օրենսդրությանը, ինչպես նաև ժողովրդավարական ընտրությունների վերաբերյալ միջազգային չափանիշներին համապատասխան¹⁷:

Միջազգային դիտորդների կողմից արվել են նաև որոշակի դիտողություններ: Ըստ նրանց կարծիքի՝ նկատված որոշակի թերություններն ավելի շուտ կրում էին կազմակերպչական, տեխնիկական բնույթ, որոնք, ըստ նրանց, ընտրական հանձնաժողովների անդամների կողմից օպերատիվ կերպով տեղերում վերացվել են:

Միջազգային դիտորդների վերոհիշյալ կարծիքները վկայում են ոչ միայն ընտրությունների պատշաճ կազմակերպվածության, այլև դրանք միջազգային նորմերին ու սկզբունքներին համապատասխան անցկացվելու մասին:

ԼՂՀ Նախագահի 2012թ. ընտրությունները ոչ միայն արժանացել են դիտորդների բարձր ու դրական գնահատականներին, այլև եղել են համաշխարհային առաջատար լրատվամիջոցների առաջին էջերում: Ընտրությունների մասին նյութերի հրապարակումը չէր սահմանափակվում միայն հայաստանյան և արցախյան մամուլով, համապետական այդ կարևոր իրադարձությանն անդրադարձել են համաշխարհային առաջատար լրատվամիջոցները, մասնավորա-

Սահմանադրական իրավունք

պես՝ ռուսական "Комсомольская правда"-ն¹⁸, "Интерфакс", "Регнум" և այլ գործակալությունները, ամերիկյան Associated Press-ը, բրիտանական BBC-ն¹⁹, «Ազատություն» ռադիոկայանը, Reuters գործակալությունը, ֆրանսիական France-Presse-ը, Le Monde-ը²⁰, գերմանական Tagesspiegel²¹, Berlinerumschau²², Neue Zürcher Zeitung²³, Junge Welt²⁴, Die Zeit²⁵, Die Welt²⁶-ը և այլն: Այդ լրատվամիջոցների մի մասը պարզապես արձանագրել են ԼՂՀ-ում տեղի ունեցած ընտրությունների անցկացման փաստը՝ հղում կատարելով ԼՂՀ ԿԸՀ-ի պաշտոնական կայքի տարածած տեղեկատվությանը, իսկ մյուս մասը ոչ միայն անդրադարձել են, այլև ավելի ծավալուն նյութ են ներկայացրել Գարաբաղյան հակամարտության սկզբնավորման, երկրում առկա ժողովրդավարության մակարդակի և այլնի մասին:

Այսպես, ամերիկյան **The National Interest** թերթում Թոմաս դե Վաալը նշում է. «Հետխորհրդային տարածաշրջանի ոչ մեծ մասի վրա ընդդիմադիր թեկնածուները երբեք չեն հավաքում ընտրողների ձայների 1/3-ը: Այդ արդյունքն առավել ապշեցուցիչ է, եթե հաշվի առնենք այն պայմանները, որոնցում ապրում է Լեռնային Գարաբաղը»: Շարունակելով միտքը՝ հոդվածագիրը գրում է, որ «Քվեարկությունը Գարաբաղում ցույց է տալիս մի հետաքրքիր միտում՝ ամենամրցակցային ընտրությունները հետխորհրդային տարածաշրջանում անց են կացվում չճանաչված կամ մասնակի ճանաչված տարածքներում»²⁷:

ԼՂՀ-ում անցկացվող ընտրությունները, մասնավորապես՝ նախագահական, ժամանակագրորեն համեմատության մեջ դնելու միջոցով կարելի է արձանագրել այն, որ աստիճանաբար կա կատարելագործմանը միտված քայլերի իրականացում, այսինքն՝ ընտրությունից ընտրություն ակնհայտ են դրական տեղաշարժեր և՛ կազմակերպչական, և՛ անցկացման, և՛ արդյունքների ամփոփման տեսանկյունից. դա ոչ թե արտաքին աշխարհին ինչ-որ բան ցույց տալու

նպատակ ունի, այլ խոսում է արցախցու՝ ժողովրդավարական արժեքներով սարելու և դրանց կենսունակությունն ընտրությունների ժամանակ դրսևորվելու մասին:

Ընտրությունների պատշաճ կազմակերպվածության և դրա ամբողջ ընթացքի հանդեպ հետևողականության մասին է, թերևս, վկայում նաև այն հանգամանքը, որ թե՛ քարոզչության, թե՛ բուն քվեարկության ընթացքում լուրջ ու կոպիտ ընտրախախտումներ չեն արձանագրվել, իսկ ներկայացված դիմում-բողոքներին ժամանակին արձագանքել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, ԼՂՀ գլխավոր դատախազի կողմից ստեղծված հատուկ աշխատանքային խումբը, որոնք ստուգել են դրանց հավաստիությունը և անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել դրանք անհասպաղ վերացնելու կամ շտկելու ուղղությամբ:

Ընտրություններին իշխանության և ընդդիմության ներկայացուցիչների մասնակցությունը և նրանց համար հավասար պայմանների ապահովումը վկայում է ԼՂՀ ԸՕ-ի 76-րդ հոդվածի իրացման մասին, ըստ որի. «Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներն ունեն հավասար իրավունքներ և պարտականություններ»: Ընդ որում, այս մասին են արտահայտվել նաև միջազգային դիտորդներն իրենց եզրակացություններում:

ԼՂՀ ընտրական օրենսգրքում կատարված փոփոխության արդյունք է նաև այն, որ ընտրությունների ընթացքում պետական մարմինների համագործակցության շնորհիվ կազմված ընտրացուցակներում անճշտությունների թիվը հավասարեցվել է նվազագույնի:

Որքան էլ որ միջազգային հանրությունն այս կամ այն մակարդակով հայտարարի, թե ԼՂՀ-ում տեղի ունեցող ընտրություններն իրավական չեն կամ չեն ճանաչում դրանց արդյունքները, այնուամենայնիվ, այդ չճանաչելն արդեն մեծ ձեռքբերում է Արցախի համար այն իմաստով, որ նրանք հետևում են ԼՂՀ-ում տեղի ունեցող ընտրական գործընթացներին ու ակամայից դառնում այդ իրադարձություններին ակնդետորեն հետևող: Այստեղից հետևություն, որ ԼՂՀ-ն նույնիսկ

ընտրությունների կազմակերպման ձևով ստիպում է հետևել երկրում տեղի ունեցող գործընթացներին ու որոշակի գնահատականներ տալ դրանց: Որպես օրինակ կարելի է նշել Եվրոպական միության արտաքին գործերի և անվտանգության քաղաքականության գերագույն հանձնակատար Քեթրին Էշթոնի հայտարարությունն այն մասին, որ «Եվրոպական միությունը չի ճանաչում այդ ընտրությունները»²⁸: Նման հայտարարություն են տարածել նաև Վրաստանի, Լատվիայի ԱԳ նախարարությունները²⁹: Այս համատեքստում պարզապես նշենք, որ ԱՄՆ-ի Կոնգրեսի հայկական խմբի համանախագահներ Ֆրենկ Փալոնեն և Էդ Ռոյսը շնորհավորել են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ընտրված Նախագահին

կայացած ընտրությունների կապակցությամբ³⁰:

Վերոհիշյալի հաշվառմամբ կարելի է վստահորեն ասել, որ «Freedom house» կազմակերպության որոշումն Արցախի վերաբերյալ անպայմանորեն պետք է փոխվի, այսինքն՝ երկիրը «ոչ ազատ» կարգավիճակի բնորոշումից պետք է դառնա ազատ՝ հաշվի առնելով թե՛ ընտրությունների անցկացման մակարդակը, թե՛ ընդդիմության առկայությունը ԼՂՀ-ում:

Ուրախալին այն է, որ սույն հոդվածը գրվել է մինչև 2013թ. հունվարի 15-ը, երբ հրապարակվել է «Freedom house» կազմակերպության 2013թ. զեկույցը, որում նշվում է, որ Լեռնային Ղարաբաղն իր այդ դիրքերը բարելավել է՝ շնորհիվ 2012թ. կայացած նախագահական ընտրությունների³¹:

1. Словацкий журналист: В Европе царит бюрократия, а в Нагорном Карабахе — демократия - <http://novostink.ru/topnews/47191-slovackiy-zhurnalists-v-evrope-carit-byurokratiya-a-v-nagornom-karabahe-demokratiya-videomaterial.html> - 25.05.2013, Выборы в Карабахе: Европа против демократии? - <http://newsarmenia.ru/analytics/20100527/42255364.html> - 01.06.2013, Сергей Маркедонс Демократия в Карабахе, как геополитический ресурс - http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=24629 - 01.06.2013.

2. Նախընթաց Մ. ԼՂՀ Ժողովրդավարության զարգացման և պետականության ամրապնդման ճանապարհին, Ստեփանակերտ, «Պոլիգրաֆ» ՓԲԸ, 2010, էջ 74:

3. Նույն տեղում, էջ 75-76:

4. Նույն տեղում, 138-156 էջեր:

5. Ժամանակագույցը տեսն <http://ccc.am/images/photos/nax%20yotr%20jam%2012%2B.pdf>.

6. ՀՀ սահմանադրական իրավունք / պատ. խմբ. իրավ. գիտ. դոկտ., պրոֆ. Ն. Ա. Այվազյան /, Երևան, 2008, էջ 480:

7. Հիշյալ դիմում-բողոքներին ավելի մանրամասն ծանոթացել ենք ԼՂՀ ԿԸՀ-ի՝ ընտրախախտումներին նվիրված առանձին քրթապամակում:

8. ԼՂՀ գլխավոր դատախազի հիշյալ հրամանը տեսն http://www.genprocnr.am/index.php?option=com_content&view=article&id=170:210512&catid=32:2012-01-21-13-15-15&Itemid=44-25.09.2012:

9. Ընտրության թվարանակը տեսն http://ccc.am/?section=tim_process - 25.09.2012:

10. «Արտվելու է օրենսգիրք. ընտրություններին՝ դիտորդների վարվելու է մասնագիտական և էթիկական սկզբունքները» գրքուկը. Եր.: «Հայերեն տարբերակ», 2004, էջ 14:

11. Գիտորդական առաքելություն իրականացնող միջազգային կազմակերպություններ: <http://www.ccc.am/images/photos/mijazgayin%20diornc%20am.pdf> - 01.09.2012:

12. Գիտորդական առաքելություն իրականացնող տեղական կազմակերպություններ - <http://www.ccc.am/images/photos/teghakan%20diornc%20am.pdf> - 01.09.2012:

13. Օրինակ՝ Ընտրական համակարգերի միջազգային փորձագիտական կենտրոնի (ICES) կազմած եզրակացության մեջ:

14. Գիտորդական առաքելություն Լեռնային Ղարաբաղում անհատական հաշվետվություն (Յանա Հրադիկովա), <http://www.ccc.am/images/photos/arm%2010%2Cditord.pdf> - 03.05.2013.

15. EUFOA դիտորդական առաքելության նախնական եզրակացությունը ԼՂՀ Նախագահի ընտրությունների վերաբերյալ, <http://www.ccc.am/images/photos/arm%206%2Cditord.pdf> - 03.05.2013.

16. Ընտրական համակարգերի միջազգային փորձագիտական կենտրոնի դիտորդական առաքելության հաշվետվությունը ԼՂՀ

Նախագահի ընտրությունների վերաբերյալ (Բարսեղյան), <http://www.ccc.am/images/photos/arm%205%2Cditord.pdf> - 03.05.2013.

17. Ռուսաստանյան դիտորդների առաքելության հայտարարությունը ԼՂՀ Նախագահի ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ, <http://www.ccc.am/images/photos/arm%202%2Cditord.pdf> - 03.05.2013.

18. Президентом Нагорно-Карабахской Республики избран Бако Саакян - <http://kr.ru/online/news/1202629/> - 01.09.2012.

19. В Нагорном Карабахе проходят президентские выборы - http://www.bbc.co.uk/russian/international/2012/07/120719_karabakh_elex.shtml - 01.09.2012.

20. Le Nagorny Karabakh élit son dirigeant sur fond de tensions, http://www.lemonde.fr/europe/article/2012/07/19/le-nagorny-karabakh-élit-son-dirigeant-sur-fond-de-tensions_1735484_3214.html - 01.09.2012.

21. „Präsidentenwahl“ in Berg-Karabach - <http://www.tagesspiegel.de/politik/nachrichten-nachrichten/6903592.html> - 01.09.2012.

22. Präsidentenwahl im Bergkarabach: Alle Stimmen ausgezählt - jetziger Präsident siegt - <http://www.berlinerumschau.com/news.php?id=57792&title=Pr%4E4sidentenwahl+im+Bergkarabach%3A+Alle+Stimmen+ausgez%4E4ht+%96+jetziger+Pr%4E4sident+siegt&storyid=100134274536> - 01.09.2012.

23. Starre Fronten um Karabach - <http://www.nzz.ch/aktuell/international/starre-fronten-um-karabach-1.17383400> - 01.09.2012.

24. Wahl im Niemandsland - <http://www.jungwelt.de/2012/07-24/032.php> - 01.09.2012.

25. Sahakjan an der Spitze Berg-Karabachs best@tigt - <http://www.zeit.de/news/2012-07/20/aserbajdschan-sahakjan-an-der-spitze-berg-karabachs-bestaetigt-20132603> - 01.09.2012.

26. Sahakjan an der Spitze Berg-Karabachs best@tigt - <http://www.welt.de/newsticker/news2/article108344934/Sahakjan-an-der-Spitze-Berg-Karabachs-bestaetigt.html> - 01.09.2012.

27. Состоятельные выборы на Кавказе - <http://inosmi.ru/sngbaltia/20120810/196387147.html> - 17.09.2012.

28. Քեթրին Էշթոն. «Ընտրությունները չեն քերի ԼՂ կարգավիճակի փոփոխմանը» - <http://www.armtown.com/news/am/ays/20120719/2012071917/> - 17.09.2012:

29. Չեն ճանաչում ընտրությունները - <http://www.a1plus.am/am/politics/2012/07/20/latvia> - 17.09.2012.

30. Конгрессмены США поздравили НКР с президентскими выборами - http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=70205 - 17.09.2012.

31. <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202013%20Booklet%20-%20for%20Web.pdf>:

RESUME - PEՅԻՈՄԵ

NKR PRESIDENTIAL ELECTIONS 2012 WITHIN THE CONTEXT OF DEMOCRATIC PROCESSES IN THE COUNTRY

AVETIQ HARUTYUNYAN

*LEADING SPECIALIST AT THE LEGAL DEVISION OF THE STATE-LEGAL
DEPARTMENT OF THE OFFICE OF NKR PRESIDENT, MEMBER OF THE
YOUTH PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF ARMENIA,
ARTSAKH STATE UNIVERSITY, DEPARTMENT OF LAW, LECTURER AND PHD
CANDIDATE*

On 19 July 2012 the regular presidential elections were held in NKR, which were the second elections after the adoption of Constitution. In this regard it was important not only to hold the election itself but to take appropriate steps to improve the electoral legislation. Issues related to the improvement of electoral legislation as well as the responses of international observers, reviews of the electoral process and results in the international mass media were touched upon in the article. Summarizing the publication the author came to the conclusion that the elections (from preparatory works to summing up the vote results) were organized in strict accordance with the letter and spirit of the NKR electoral legislation that testified the international observers too.

COMPENSATION FOR MORAL DAMAGE AS A CONSTITUTIONAL GUARANTEE FOR PROTECTION OF HUMAN DIGNITY

NELLI ARAKELYAN

POST-GRADUATE STUDENT OF THE YSU

In the article the author discussed the issues concerned with the compensation for non pecuniary damage within the legal framework of the Republic of Armenia. The author stated that in the legal system of the Republic of Armenia the notion “compensation of non pecuniary damage” is wrongly understood only as material compensation for such harm whilst the observance of the relative international practice shows that this notion is much wider than the type presumed in RA and it includes also non material compensation for moral harm. The author also showed that in RA legislation several provisions concerned with such types of compensation for moral harm can be met. The author also discussed the relative issues in the light of the international obligations undertaken by the Republic of Armenia. In this concern the author underlined several cases within which the non pecuniary damage shall be compensated through material compensation according to the case-law of the European Court of Human Rights.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2013 10 – 11 (171 – 172)